

Verslag van bevindingen en advies – informatieronde onder de Meppeler politieke partijen
door informateurs Alberto Boon en Klaas Smidt

Geachte raadsleden,

In tegenstelling tot vier jaar geleden, stonden de afgelopen gemeenteraadsverkiezingen op 14, 15 en 16 maart 2022 in een geheel ander daglicht dan men normaal mag verwachten. Zo bestond er, net als een jaar eerder bij de landelijke Tweede Kamerverkiezingen, de mogelijkheid om eerder naar de stembus te gaan. Een direct gevolg van de coronacrisis waar Nederland en daarmee zeker ook de gemeente Meppel mee te maken heeft. Hoewel het virus met de versoepelingen van de maatregelen naar de achtergrond lijkt te verdwijnen, zullen wij de komende jaren nog zeker de effecten van het virus blijven ervaren. Niet alleen in gezondheid, maar ook in het zoeken naar de verbinding in de Meppeler samenleving.

Een tweede groot contrast is de geopolitieke situatie waarin wij ons momenteel bevinden. Terwijl wij in vrijheid naar de stembus hebben kunnen gaan, woedt er op ons continent een oorlog waarin dat recht hardhandig betwist wordt. Hoewel de gemeente Meppel en de gemeenteraad geen oorlogen zullen kunnen verhelpen, tonen de Meppelers als geen ander dat zij klaar staan voor de mensen die hulp behoeven. Met de aanstaande opvang in het voormalige Isala ziekenhuis en de enorme toestroom van geboden hulp laten wij zien dat we samen voor elkaar klaar kunnen staan.

Om terug te keren naar de huidige situatie in Meppel. Er kan niet voorbij gegaan worden aan een belangrijke constatering: de opkomst voor de gemeenteraadsverkiezingen was laag ondanks twee extra verkiezingsdagen. Diverse factoren kunnen daarvoor uit de mouw geschud worden, maar buiten kijf moet staan dat wij ons dit allemaal moeten aantrekken. Zo past de dalende opkomst in een langere dalende trend en de afstand tussen inwoners en gemeentebestuur wordt als groot ervaren. Het recht om in vrijheid te kunnen stemmen, het recht om met elkaar te praten en te discussiëren over zaken waar je het niet over eens bent, kortom het democratische recht dat iedereen heeft...daar wordt te weinig gebruik van gemaakt.

In de duidingsbijeenkomst op 17 maart 2022 hebben de burgemeester en de politieke partijen stilgestaan bij de lage verkiezingsopkomst. Een belangrijk punt daarin was dat de raad later in het jaar uitgebreid in zal gaan op de onderlinge samenwerking als raad én de verbinding met de samenleving. Het verdient aanbeveling om goed met elkaar te bespreken hoe het vertrouwen van de inwoners teruggewonnen kan worden, maar ook hoe de raad en college onderling met elkaar om willen gaan. Een mogelijke instrument daarvoor kan het raadsonderwerp zijn, maar dit valt of staat met heldere afspraken, duidelijke kaders en goede communicatie over de verwachtingen.

Voordat wij in zullen gaan op onze bevindingen, hoe onze opdracht luidde en welk advies wij de gemeenteraadsleden van Meppel willen meegeven, willen wij graag een oproep doen: Maak het betrekken van de inwoners bij de lokale politiek een topprioriteit. Luister, help en praat met elkaar. Daarin sta je niet alleen, maar moet je het samen doen. Als gemeenteraad en gemeente mét de inwoners.

Opdracht

Op donderdagavond 17 maart 2022 hebben alle lijsttrekkers met een secondant een duiding gegeven op de voorlopige uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen 2022. De partijen hebben aangegeven in te kunnen stemmen met het voorstel tot een informatieronde. Sterk Meppel heeft ons daarop gevraagd als informateurs aan de slag te gaan. De doelstelling van de 'informatie' was om inhoudelijk de mogelijkheden, struikelblokken en raadsonderwerpen te verkennen om tot een advies te komen voor een mogelijke formatie.

Concreet was de opdracht voor ons als informateurs als volgt:

- Een inventarisatie te maken van de mogelijkheden van een brede samenwerking, geleid door inhoud, met oog voor overeenkomsten, struikelblokken en wat gekenmerkt kan worden als raadsonderwerpen;
- Bij deze inventarisatie eveneens aandacht te vragen voor de visie op de relatie tussen college en raad én de inwoners van de gemeente Meppel;
- Een advies uit te brengen over de inventarisatie die recht doet aan de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen en uitzicht biedt op een stabiele samenwerking voor de komende raadsperiode;
- Met inachtneming van de zorgvuldigheid die bij een dergelijk proces past, zo snel als mogelijk te rapporteren aan de nieuw gekozen gemeenteraad door middel van een schriftelijk advies.

Werkwijze

Om onze opdracht uit te kunnen voeren hebben wij op woensdag 23 maart, donderdag 24 maart en vrijdag 25 maart 2022 gesprekken gevoerd met de afvaardigingen van de acht Meppeler politieke partijen. Voor elk gesprek hebben wij een uur uitgetrokken, zodat wij met alle partijen een goed en open gesprek konden voeren. Alle gesprekken zijn langs dezelfde hoofdlijnen gevoerd, zodat er een gelijk speelveld bestond voor de partijen.

De opdracht voor ons als informateurs was tweeledig: inventariseren en adviseren. De inventarisatie is gebeurd door middel van de acht gesprekken die zijn gevoerd met de politieke partijen. Dit verslag is in dat opzicht geen weerslag van de gesprekken, maar een beschouwing op hoofdlijnen van onze bevindingen. Daarnaast geven wij een advies over het vervolg van het (in-)formatieproces. Dit advies treft u verderop in dit verslag.

Vooropgesteld, de gesprekken met de afgevaardigden van de acht politieke partijen hebben wij als prettig en constructief ervaren. Wij hebben de gesprekspartners de ruimte geboden om frank en vrij te spreken, zodat wij een zo compleet mogelijk beeld konden krijgen ten behoeve van het (in-)formatieproces. Daarom is het van belang dat wij geen gespreksverslagen leveren, maar een beschouwing geven op hoofdlijnen. De positieve ervaring van onze zijde werd ook bevestigd door de politieke partijen over het feit dat er een informatieronde heeft plaatsgevonden. In de vorige periode is dit onderdeel van het (in-)formatieproces achterwege gebleven en is men direct overgegaan tot de formatie. In de gesprekken is daarnaast uitgebreid stilgestaan bij verschillende inhoudelijke onderwerpen. Hiervan wordt in dit verslag geen opsomming weergegeven, omdat inhoudelijke onderwerpen vooral spelen in de fase van de formatie. Echter, ze zijn wel van belang voor het inventariseren van de mogelijkheden, struikelblokken en mogelijke raads-onderwerpen. Daarnaast hebben wij gemerkt dat het verschil in opvattingen over de inhoudelijke standpunten slechts in beperkte mate relevant is in deze informatiefase.

Tijdens de gesprekken hebben wij de politieke partijen gevraagd naar mogelijke coalities. Daarbij hebben wij ook het aantal mogelijke wethouders besproken. Hoewel dit punt niet direct relevant is voor de informatie en vooral op tafel moet liggen bij de formatie, hebben wij hiernaar gekeken met het oog op de stabiliteit van mogelijke coalities. U zult dus geen nadere duiding hierover vinden in onze bevindingen.

Voorafgaand aan de gesprekken hebben wij ons ingelezen in de verschillende verkiezingsprogramma's van de politieke partijen, heeft de griffier ons het verslag van de duidingsbijeenkomst verschaft en hebben wij kennis genomen van de burgemeestersbrief met daarin toegevoegd een bijlage met de nodige kernopgaven voor de komende jaren. De gesprekken met de acht politieke partijen hebben plaatsgevonden in Schouwborg Ogterop.

In dit verslag treft u onze bevindingen waarin we op enkele zaken nader in zullen gaan:

- Inhoud inclusief mogelijke raadsonderwerpen
- Analyse waaronder duiding verkiezingsuitslag
- Advies over mogelijke coalities
- Het vervolg (formatie)

Inhoud

Raadsonderwerpen

In de gesprekken hebben wij gevraagd naar een terugblik op de afgelopen raadsperiode en welke leerpunten daaruit naar voren kunnen komen. Een onderdeel daarvan was het concept 'raadsonderwerpen'. Door deze terugblik komen wij met de partijen tot de conclusie dat de werkwijze om raadsonderwerpen te benoemen positief ervaren is, maar de uitvoering niet. De partijen geven in meerderheid aan dat raadsonderwerpen als instrument een tweede kans verdienen.

Hoewel de inhoudelijke verdiepingsslag vooral gemaakt dient te worden in de formatie, hebben wij wel met de partijen gesproken over mogelijke raadsonderwerpen. Raadsonderwerpen kunnen op zichzelf breed geïnterpreteerd worden. Bijvoorbeeld als 'onderwerpen die door de raad als geheel opgepakt kunnen worden, waarbij de raad aan zet is en zelf achter het stuur zit'.

In de afgelopen raadsperiode zijn zeven onderwerpen naar voren geschoven vanuit de coalitie, maar zijn vervolgens niet behandeld door de raad. Enerzijds doordat er geen duidelijke afspraken gemaakt waren over de behandeling en anderzijds doordat de raad ze links heeft laten liggen, ondanks de beschikbare instrumenten in de eigen gereedschapskist. De partijen concluderen dat de hoeveelheid onderwerpen te veel was. Daarnaast heeft niet iedere partij zich uitgesproken als voorstander van het concept raadsonderwerp. Dit was mede ingegeven door de omgang met raadsonderwerpen in de afgelopen raadsperiode. Als de raad voornemens is om de komende raadsperiode daadwerkelijk werk te willen maken van de raadsonderwerpen, dan zal daar aan de voorkant goed over gesproken moeten worden door de raad. Wat verstaan wij onder een raadsonderwerp? Welke onderwerpen zijn geschikt? Wat geven wij uit handen? Maar belangrijker, welke rol geven wij onze inwoners en hoe uiten wij onze verwachtingen over en weer? Kortom, bedoelen wij hetzelfde? Tot slot verdient het eveneens aanbeveling om niet direct een veelvoud aan onderwerpen te behandelen, maar met één of twee onderwerpen te beginnen.

Ervan uitgaande dat de raad mogelijk raadsonderwerpen wil oppakken, hebben wij enkele gemeenschappelijke onderwerpen de revue horen passeren. De meest genoemde onderwerpen voor mogelijke raadsonderwerpen zijn het woningtekort aanpakken, het verder brengen van de energietransitie, verkeersstromen (waarbij de fiets bijzonder de aandacht kreeg), sport waaronder accommodaties en tot slot participatiebeleid.

Contact met de inwoners – relatie tussen inwoners, raad en gemeente

Wij constateren dat de zorgen over de lage opkomst breed gedeeld worden. Daarom geven wij u de volgende aanbeveling mee.

Hoewel de partijen hoofdzakelijk zelf verantwoordelijk zijn voor de contacten met de inwoners (als volksvertegenwoordigers), hebben wij als informateurs nadrukkelijk de vraag voorgelegd hoe de partijen tegen de verkiezingsopkomst kijken in relatie tot het contact met de samenleving. Zoals eerder aangegeven roepen wij de politiek in Meppel op om meer die toenadering te zoeken tot de inwoners. De partijen hebben gezamenlijk een breed pallet aan mogelijkheden benoemd om het contact met de Meppeler samenleving te verbeteren. Dit varieert van een plek aan de tekentafel geven bij nieuwe plannen, gebruik maken van de expertise van inwoners, als raad de wijken in gaan om daar te gaan vergaderen, verwachtingen beter en helder uitspreken én betere communicatie vanuit de raad en de gemeente. Gelet op de verscherpte verhoudingen in de samenleving, verdient het zeker aanbeveling om hier als raad serieus aandacht aan te geven en hier mét de inwoners over in gesprek te gaan.

Overeenkomsten of struikelblokken?

Inhoudelijk bestaan er geen grote verschillen tussen de partijen met hier en daar accentverschillen. Daarbij vloeit vanuit onze opdracht voort dat wij gekeken hebben naar overeenkomsten en mogelijke struikelblokken. Wij zijn ons er daarnaast van bewust dat de verdieping op de inhoud voor het vervolg van het formatieproces is. Afgaande op de acht gevoerde gesprekken komen wij tot de conclusie dat de inhoud niet het belangrijkste punt is om mogelijke coalities uit te sluiten of voorkeur te geven. De belangrijkste inhoudelijke verschillen hebben vooral betrekking op het terrein van prioriteiten voor de verschillende partijen. Wat ons betreft gaat het prioriteren van onderwerpen nadrukkelijk naar de formatie en zullen wij daar geen nadere uitspraak over doen. De verkiezingsprogramma's geven hiervoor een goede inhoudelijke duiding in welke mate de partijen elkaar weten te vinden. De verkiezingsprogramma's kunnen vanzelfsprekend ingebracht worden tijdens de formatie. Voor de informatieronde is het daarnaast van belang te constateren dat er geen breekpunten zijn.

In algemeenheid willen wij nog wel een kanttekening plaatsen. Zoals wij hebben kunnen lezen in de kernopgaven voor de komende jaren (bijlage van de burgemeestersbrief), staat de gemeente Meppel voor de nodige uitdagingen wat betreft de financiële positie. Wij hebben alle partijen daarom ook gevraagd naar een duiding van de financiële positie van Meppel. Wij constateren dat er enige spanning zit tussen de ambities en plannen van de partijen en wat financieel mogelijk haalbaar zal zijn. Voor de formatie is het daarom aan te raden belang te hechten aan de financiële haalbaarheid van de plannen en duidelijk te maken welke keuzes worden gemaakt.

Analyse van de verkiezingsuitslag

De verkiezingsuitslag van de gemeenteraadsverkiezingen 2022 kan op meerdere manieren worden geïnterpreteerd. Zo kan er gekeken worden naar de winst of verlies in zetelaantal, de winsten of verliezen in absolute aantallen en mogelijke uitspraken over de reden voor het verlies of winst. Dit laatste zullen wij achterwege laten, omdat de politieke partijen hierover een duiding hebben gegeven op donderdag 17 maart 2022 tijdens de duidingsbijeenkomst. Hiervoor verwijzen wij graag naar het verslag wat hiervan beschikbaar is.

- De uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen 2022 in Meppel kent in zetelaantal twee winnaars (Sterk Meppel en D66; elk 1 zetel winst) en twee verliezers (VVD en CDA; elk 1 zetel verlies). Als grootste partij met zeven zetels heeft Sterk Meppel het voortouw genomen met steun van de andere partijen tot het aanwijzen van twee informateurs. De partijen van de ChristenUnie, SP, PvdA en GroenLinks hebben allen zetelbehoud behaald.

- Wanneer er in absolute aantallen gekeken wordt naar de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen zien we meer verschuivingen. De partijen van Sterk Meppel (+6%), PvdA (+0,6%), D66 (+1,3%) en GroenLinks (+0,3%) behaalden winst. De partijen van VVD (-4,1%), CDA (-3,3%), ChristenUnie (-0,5%) en SP (-0,3%) moesten een verlies incasseren.

Op grond van de verkiezingsuitslag zijn er meerdere coalities mogelijk. Voor de stabiliteit van een coalitie wordt er uitgegaan van een meerderheidscoalitie. Dat betekent dat het minimale benodigde zetelaantal 12 is. De partijen hebben in de gesprekken geen uitspraak gedaan over de minimaal gewenste grootte van een meerderheidscoalitie. De partijen hebben zich echter wel uitgesproken over een drie- of vierpartijencoalitie. Zo zijn de partijen Sterk Meppel, VVD, SP, D66 en CDA voorstander van een driepartijencoalitie. ChristenUnie heeft zich uitgesproken als voorstander van een vierpartijencoalitie. GroenLinks en PvdA hebben hier geen voorkeur in uitgesproken. Het merendeel van de partijen deelden wel de mening dat meer dan drie partijen de slagkracht en de stabiliteit van een nieuwe coalitie niet ten goede zal komen.

Alle partijen hebben zich uitgesproken over hun rol in de komende formatie. Zij hebben aangegeven bereid te zijn om deel te nemen aan de vorming van een nieuw college. GroenLinks heeft hierbij aangegeven dit niet direct reëel te achten, omdat andere partijen eerst aan de lat staan maar zijn indien nodig bereid in gesprek te gaan. Wij moeten als informateurs wel constateren dat niet alle partijen een uitgesproken voorkeur voor een specifieke coalitie hebben overgebracht tijdens de gesprekken. Hierdoor zien wij onszelf als informateurs geconfronteerd met een globale duiding van mogelijke coalities. Echter, gelet op de uitgesproken meerderheid voor driepartijencoalities, beperkt dit het aantal opties aanzienlijk. Reden hiervoor is dat er altijd twee partijen van de huidige coalitie benodigd zijn. Daarbij wordt rekening gehouden met Sterk Meppel als constante factor door de hoeveelheid zetels (zeven). Daarnaast wordt in de opdracht gesproken over een advies dat recht doet aan de verkiezingsuitslag en zicht geeft op een stabiele samenwerking voor de komende raadsperiode.

- **Sterk Meppel, VVD en D66 (13 zetels meerderheid)**

Een coalitie van deze partijen betekent in de eerste plaats dat de winnaars van de gemeenteraadsverkiezingen, Sterk Meppel en D66, een nieuwe coalitie zullen vormen. Daarin is in dit geval de VVD als tweede partij van Meppel toegevoegd. Hoewel de partij verloren heeft, vertegenwoordigen zij met vier zetels nog altijd een groot deel van de Meppeler samenleving en zijn zij de tweede partij in Meppel. In termen van een brede samenwerking kan gesteld worden dat deze coalitie van links tot rechts een breed pallet vertegenwoordigt. Gevolg van deze samenstelling is een kleinere meerderheid ten opzichte van de huidige coalitie. Veel partijen ervaren dit als positief vanwege een mogelijke sterkere oppositie, in ieder geval getalsmatig.

- **Sterk Meppel, VVD en CDA (14 zetels meerderheid)**

Voortzetting van de huidige coalitie. Gelet op de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen is dit een optie, omdat de huidige coalitie een meerderheid heeft behouden. Echter dit betekent ook een keuze voor twee verliezers, waarbij er naar het gevoel van de kiezer mogelijk minder recht wordt gedaan aan hun uitspraak. Ongeacht het sentiment hebben de partijen allen aangegeven dat de inhoud leidend is voor coalitievorming. Daarnaast hebben deze drie partijen de afgelopen vier jaar een coalitie gevormd zonder grote incidenten.

- **Sterk Meppel, CDA en een derde partij (12 zetels meerderheid)**

Deze optie biedt vele mogelijke coalities met drie partijen, behoudens een coalitie met GroenLinks in verband met de benodigde meerderheid van 12 zetels. In de gesprekken is veelvuldig naar voren gekomen dat de inhoud als basis dient voor de coalitievorming. Wij hebben als informateurs moeten constateren dat er geen breekpunten benoemd zijn en dat de inhoudelijke verschillen op nuances berusten. Wij hebben onvoldoende duiding gekregen om hier een derde partij voorkeur te geven.

Advies

Op grond van de gesprekken adviseren wij het volgende:

- Voer een verkenning uit naar de mogelijkheid om een coalitie te vormen van Sterk Meppel, VVD en D66. Start deze verkenning met het leggen van een stevige basis voor een stabiele coalitie voor de komende vier jaar. Elementen daarin zijn een collegiaal college, benaderbaar voor alle partijen en voldoende onderlinge chemie om de uitdaging van de komende periode het hoofd te bieden. Gebruik deze verkenning ook om te investeren in een goede ver(stand)houding met de gehele raad.
- Vervolg daarna met de inhoudelijke en procesmatige formatie, waarin zaken aan de orde komen als inhoudelijke thema's en dossiers en de wijze van omgaan met samenleving en raad. Dit kan resulteren in een beperkt coalitieakkoord en overige afspraken.
- Indien partijen op grond van de eerste verkenning tot de conclusie komen dat een stevige basis voor een stabiele coalitie niet of moeilijk te leggen is, zou de tweede genoemde optie aan bod kunnen komen. Vanwege het belang van snelheid moet de eerste verkenning snel tot een conclusie leiden, waarna ofwel de formatie van een college van Sterk Meppel, VVD en D66 kan worden gestart ofwel de formatie van een college van Sterk Meppel, VVD en CDA óf Sterk Meppel, CDA en een derde partij.
- Zorg vanaf het begin voor verbinding tussen de beoogde coalitie en de gehele raad. Dit kan op vele manieren, zoals hierboven aangeduid. Verbinden is belangrijk, deels om recht te doen aan de verkiezingsuitslag, deels vanwege de uitdagingen voor de gemeente, die maximale bestuurskracht vereisen.

Het vervolg (formatie)

Adviezen voor de vervolgfase:

Transparantie

Betracht zo veel mogelijk transparantie over het proces van de formatie. Rapporteer regelmatig over de voortgang, zodat de niet formerende-partijen en de Meppeler samenleving toch verbonden zijn met de formatie. Hoewel de directe onderhandelingen niet in openbaarheid hoeven plaatsvinden, is het wel goed om transparant te communiceren over de voortgang en procesmatige zaken.

Vertrouwen en stabiliteit

Een stabiele coalitie is gebaseerd op onderling vertrouwen en heeft een goede basis nodig om de onderlinge samenwerking aan te gaan. Dat is mensenwerk. Het gaat echter niet alleen om de coalitie, maar ook om de samenwerking met de raad als geheel. Werk gezamenlijk aan vertrouwen, waar de verbinding voorop staat. Belangrijker nog is de relatie met de Meppeler samenleving. Hoe willen de partijen het vertrouwen terugwinnen? De inwoners beter betrekken? Welke ruimte krijgen zij van formerende partijen en de raad breed? Een suggestie van ons is daarom om de werkwijze rondom raadsonderwerpen hier onderdeel van te laten zijn.

Beknopt coalitieakkoord

Een veelgehoord punt is het dichtgetimmerde coalitieakkoord en het gebrek aan ruimte voor inbreng vanuit de oppositie. Het verdient daarom aanbeveling om heldere afspraken te maken over de invulling van het coalitieakkoord en welke ruimte er aan de raad geboden wordt. Maak de verwachtingen daarover vooraf duidelijk en houd elkaar als coalitie en raad niet vier jaar lang vast in de houdgreep. Gun elkaar als college en raad de ruimte om het beste voor Meppel te bereiken. Het is raadzaam nadrukkelijk de verbinding te zoeken met de andere partijen in de raad. Zeker wanneer men een afstand heeft ervaren en een gebrek aan ruimte om inbreng vanuit de oppositie mogelijk te maken. Bij het bieden van ruimte aan de oppositie dient vervolgens ook de daad bij het woord te worden gevoegd.

Formateur

Wij hebben deze opdracht met plezier en genoegen uitgevoerd op verzoek van Sterk Meppel en in het verlengde de gemeenteraad van Meppel. Wij danken de griffier voor de verleende ondersteuning. Met dit verslag van bevindingen en het gegeven advies wensen wij de formateur(s) succes met het vervolg van dit formatieproces.

Alberto Boon en Klaas Smidt,

Informateurs

29 maart 2022